

Utrum ingrati- tudo, ratione cujus sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum.

2. 2. quæst. CVIII. art. 2. ad 1. & IV. dist. 11. quæst. 1. art. 3. quæst. 3.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod ingrati- tudo, ratione cujus sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa sit speciale peccatum. Retributio enim gratiarum pertinet ad contrapassum, quod requiritur in iustitia, ut patet per Philosophum V. Ethic. (cap. v.) Sed iustitia est specialis virtus. Ergo ingrati- tudo est speciale peccatum.

2. Præterea, Tullius in II. Rhetor. (seu de Invent. aliquant. ante fin.) ponit quod gratia est specialis virtus. Sed ingrati- tudo opponitur gratiæ. Ergo ingrati- tudo est speciale peccatum.

3. Præterea, Specialis effectus à speciali causa procedit. Sed ingrati- tudo habet specialem effectum: scilicet quod facit aliquant. redire peccata prius dimissa. Ergo ingrati- tudo est speciale peccatum.

Sed contra. Illud quod consequitur omnia peccata, non est speciale peccatum. Sed per quodcumque peccatum mortale aliquis efficitur Deo ingratus, ut ex præmissis patet (art. 1. huj. quæst.) Ergo ingrati- tudo non est speciale peccatum.

Respondeo dicendum, quod ingrati- tudo peccantis quandoque est speciale peccatum, quandoque autem non; sed est circumstantia generaliter consequens omne peccatum mortale, quod contra Deum committitur: peccatum enim speciem recipit ex intentione peccantis: unde, ut Philosophus dicit V. Ethic. (cap. 1. parum à princ.) *Ille qui mæchatur ut furetur magis est fur quam mæchus.*

Si igitur aliquis peccator in contemptum Dei, & suscepti beneficii aliquod peccatum committat, illud peccatum trahitur ad speciem ingrati- tudinis: & hoc modo ingrati- tudo peccantis est speciale peccatum. Si vero aliquis intendens aliquod peccatum committere, puta homicidium, aut adulterium, non retrahatur ab hoc propter hoc quod pertinet ad Dei contemptum, ingrati- tudo non erit speciale peccatum, sed trahetur ad speciem alterius peccati, sicut circumstantia quædam.

Ut autem Augustinus dicit in lib. de natura, & gratia (cap. xxix.) non omne peccatum est ex contemptu; & tamen in omni peccato Deus contemnitur in suis præceptis. Unde manifestum est quod ingrati- tudo peccantis quandoque est speciale peccatum, sed non semper.

Et per hoc patet responsio ad objecta. Nam primæ rationes concludunt, quod ingrati- tudo secundum se sit quædam species peccati; ultima autem ratio concludit quod ingrati- tudo, secundum quod invenitur in omni peccato, non sit speciale peccatum.

QUÆSTIO LXXXIX.

De virtutum recuperatione per penitentiam, in sex articulos divisa.

DEinde considerandum est de recuperatione virtutum per penitentiam: & circa hoc queruntur sex.

Primo, utrum per penitentiam restituantur virtutes.

Secundo, utrum restituantur in æquali quantitate.

Tertio, utrum restituatur penitenti æqualis dignitas.

Quarto, utrum opera virtutum per peccatum sequens mortificentur.

Quinto, utrum opera mortificata per peccatum, per penitentiam revivificentur.

Sexto, utrum opera mortua, idest absque caritate facta, per penitentiam vivificentur.

ARTICULUS I. 540

Utrum per penitentiam virtutes restituantur.

2. 2. quæst. LII. art. 3. ad 3. & IV. dist. XIV. quæst. 11. art. 2.

AD primum sic proceditur. Videtur quod per penitentiam virtutes non restituantur. Non enim possent virtutes amissa per penitentiam restitui, nisi penitentia virtutes causeret. Sed penitentia, cum sit virtus, non potest esse causa omnium virtutum; præsertim cum quædam virtutes sint naturaliter priores penitentia, scilicet fides, spes, & caritas, ut supra dictum est (quæst. LXXXV. art. 6.) Ergo per penitentiam non restituuntur virtutes.

2. Præterea, Penitentia in quibusdam actibus penitentis consistit. Sed virtutes gratiæ non causantur ex actibus nostris: dicit enim Augustinus in lib. II. de Libero arbit. (cap. xviii.) & in Psalm. cxviii. conc. xxvi. ante med.) quod *virtutes Deus in nobis sine nobis operatur.* Ergo videtur quod per penitentiam non restituantur virtutes.

3. Præterea, Habens virtutes sine difficultate, & delectabiliter actus virtutum operatur: unde Philosophus dicit in I. Ethic. (cap. viii. à med.) quod *non est iustus qui non gaudet iusta operatione.* Sed multi penitentes adhuc difficultatem patiuntur in operando actus virtutum.

Non

ARTICULUS II. 541

Utrum post penitentiam resurgat homo in æquali virtute.

Inf. art. 5. ad 3. & III. dist. xxxi. quæst. 1. art. 4.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod post penitentiam resurgat homo in æquali virtute. Dicit enim Apostolus Rom. viii. 28. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, ubi dicit Glossa Augustini (ord. lib. de Corrept. & grat. cap. ix. à med.) quod, hoc, „adco verum est ut si qui horum devient, & „exorbitent, etiam hoc ipsam eis Deus faciat „in bonum proficere.“ Sed hoc non esset, si homo resurgeret in minori virtute. Ergo videtur quod penitens nunquam resurgat in minori virtute.

2. Præterea, Ambrosius dicit (hab. ex Auctore Hypognost. lib. III. cap. ix. in fin.) quod *penitentia res optima est, quæ omnes defectus revocat ad perfectum.* Sed hoc non esset, nisi virtutes in æquali quantitate recuperarentur. Ergo per penitentiam semper recuperatur æqualis virtus.

3. Præterea, Super illud Gen. 1. *Factum est vespere, & mane dies unus*, dicit Glossa: „Vespertina lux est, à qua quis cecidit; ma- „tutina, in qua resurgit. Sed lux matutina est major vespertina. Ergo aliquis resurgit in majori gratia, vel caritate quam prius habuerit: quod etiam videtur per id quod Apostolus dixit Rom. v. 20. *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia.*”

Sed contra. Caritas proficiens, vel perfecta est major quam caritas incipiens. Sed quandoque aliquis cadit à caritate proficiente, resurgit autem in caritate incipiente. Ergo semper resurgit homo in minori virtute.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est (quæst. LXXXVI. art. 6. ad 3. & art. præc. ad 2.) motus liberi arbitrii, qui est in justificatione impii, est ultima dispositio ad gratiam: unde in eodem instanti est gratiæ infusio cum prædicto motu liberi arbitrii, ut in secunda parte habitum est (1. 2. quæst. cxiii. art. 5. & 7.) in quo quidem motu comprehenditur actus penitentis, ut supra dictum est (quæst. LXXXVI. art. 2.)

Manifestum est autem, quod forme quæ possunt recipere magis, & minus, intenduntur, & remittuntur secundum diversam dispositionem subiecti, ut in secunda parte habitum est (1. 2. quæst. LII. art. 1. & 2. & quæst. LXVI. art. 1.) Et inde est quod secundum quod motus liberi arbitrii in penitentia est intensior, vel remissior, secundum hoc penitens conse-

Non ergo per penitentiam restituuntur virtutes.

Sed contra est quod, sicut Luc. xv. legitur, pater mandavit quod filius penitens indueretur stola prima, quæ secundum Ambrosium (in hunc loc.) est *amictus sapientiæ*, quam simul consequuntur omnes virtutes, secundum illud Sap. viii. 7. *Sobrietatem, & iustitiam docet, prudentiam, & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus.* Ergo per penitentiam omnes virtutes restituuntur.

Respondeo dicendum, quod per penitentiam remittuntur peccata, ut dictum est (q. LXXXVI. art. 1.) Remissio autem peccatorum non potest esse nisi per infusionem gratiæ. Unde relinquitur quod per penitentiam homini gratia infundatur.

Ex gratia autem consequuntur omnes virtutes gratiæ, sicut ex essentia animæ fluunt omnes potentia, ut in secunda parte habitum est (1. 2. quæst. cx. art. 4. ad 1.) Unde relinquitur quod per penitentiam omnes virtutes restituuntur.

Ad primum ergo dicendum, quod eodem modo penitentia restituit virtutes per quem modum est causa gratiæ, ut iam dictum est (in corp. & quæst. LXXXVI.) Est autem causa gratiæ, in quantum est sacramentum: nam in quantum est virtus, est magis gratiæ effectus. Et ideo non oportet quod penitentia, secundum quod est virtus, sit causa omnium aliarum virtutum; sed quod habitus penitentia simul cum habitibus aliarum virtutum per sacramentum penitentia causetur.

Ad secundum dicendum, quod in sacramento penitentia actus humani se habent materialiter; sed formalis vis huius sacramenti dependet ex virtute clavium. Et ideo virtus clavium effectivè causat gratiam, & virtutes, instrumentaliter tamen; sed actus primus penitentis se habet ut ultima dispositio ad gratiam consequendam, scilicet contritio; alii vero sequentes actus penitentia procedunt jam ex gratia, & virtutibus.

Ad tertium dicendum, quod, sicut supra dictum est (quæst. LXXXVI. art. 5.) quandoque post primum actum penitentia, qui est contritio, remanent quædam reliquæ peccatorum, scilicet dispositiones ex prioribus actibus peccatorum causatæ, ex quibus præstatur difficultas quædam penitenti ad operandum opera virtutum; sed, quantum est ex ipsa inclinatione caritatis, & aliarum virtutum, penitens opera virtutum delectabiliter, & sine difficultate operatur: sicut si virtuosus per accidens difficultatem pateretur in executione actus virtutis propter somnum, aut aliquam corporis indispositionem.

est sine caritate, dicitur mortua, secundum illud Jacobi 1. 20. *Fidei sine operibus mortua est.* Et per hunc etiam modum omnia opera quæ sunt bona ex genere, si sine caritate fiant, dicuntur mortua, in quantum felicitas non procedunt ex principio vitæ; sicut si dicamus sonum citharæ vocem mortuam.

Sic igitur differentia mortis, & vitæ in operibus est secundum comparationem ad principium à quo procedunt. Opera autem non possunt iterum à principio procedere, quia transiunt, & iterum eadem numero resumi non possunt. Unde impossibile est quod opera mortua iterum fiant viva per penitentiam.

Ad primum ergo dicendum, quod in rebus naturalibus tam mortua, quam mortificata caret principio vitæ. Sed opera dicuntur mortificata, non ex parte principii, ex quo processerunt, sed ex parte impedimenti extrinseci; mortua autem dicuntur ex parte principii. Et ideo non est similis ratio.

Ad secundum dicendum, quod opera de genere bonorum sine caritate facta dicuntur mortua propter defectum caritatis, & gratiæ, sicut principii. Hoc autem non præstat eis per penitentiam sequentem, ut ex tali principio procedant. Unde ratio non sequitur.

Ad tertium dicendum, quod Deus recordatur bonorum quæ quis facit in statu peccati, non ut remuneret ea in vita æterna, quæ debetur solis operibus vivis, id est ex caritate factis; sed remuneret ea temporaliter remuneratione, sicut Gregorius dicit in homil. de divite, & Lazaro (xii. In Evang. cit. med.) quod nisi dives ille, aliquod bonum egisset, & in presenti seculo remunerationem accepisset, nequaquam ei Abraham diceret: *Recepisti bona in vita tua.* Vel etiam hoc potest referri ad hoc quod patitur tolerabilis iudicium: unde dicit Augustinus in Lib. de patientia (cap. xxvi.) *Non possumus dicere: Schismatico melius fuisse ut Christum negando nihil eorum pateretur que passus est confitendo: sed existimandum est: tolerabilius ei futurum iudicium, quam si Christum negando, nihil eorum pateretur; ut illud quod ait Apostolus, Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habuerim, nihil mihi prodest, intelligatur pertinere ad regnum celorum obtinendum, non ad extremi supplicii iudicium tolerabilius subeundum.*

QUÆSTIO XC.

De partibus penitentia in generali,

in quatuor articulis divisâ.

Deinde considerandum est de partibus penitentia: & primo in generali; secundo in speciali de singulis.

Circa primum queruntur quatuor.

Primo, utrum penitentia habeat partes.

Secundo, de numero partium.

Tercio, quales partes sint.

Quarto, de divisione eius in partes subjectivas.

ARTICULUS I.

Utrum penitentia debeant partes assignari.

IV. dist. xvi. quæst. 1. art. 1. quæst. 1. & 4.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod penitentia non debeant partes assignari, Sacramenta enim sunt in quibus divina virtus secretius operatur salutem. Sed virtus divina est una, & simplex. Non ergo penitentia, cum sit sacramentum, debent partes assignari.

2. Præterea. Penitentia & est virtus, & est sacramentum. Sed ei, in quantum est virtus, non assignantur partes; cum virtus sit habitus quidam, qui est simplex qualitas mentis: similiter etiam & penitentia, in quantum est sacramentum, non videtur quod sint partes assignandæ, quia baptismo, & aliis sacramentis non assignantur partes. Ergo penitentia nullo modo debent partes assignari.

3. Præterea. Penitentia materia est peccatum, ut supra dictum est (quæst. lxxxiv. art. 2.) Sed peccato non assignantur partes. Ergo etiam nec penitentia sunt partes assignandæ.

Sed contra est quod partes sunt ex quibus perfectio alicujus integratur. Sed penitentia perfectio integratur ex pluribus, scilicet contritione, confessione, & satisfactione. Ergo penitentia habet partes.

Respondeo dicendum, quod partes rei sunt in quas materialiter totum dividitur: habent enim se partes ad totum sicut materia ad formam: unde in II. Physicor. (tex. 31.) partes ponuntur in genere causæ materialis, totum autem in genere causæ formalis. Ubicumque igitur ex parte materiæ invenitur aliqua pluralitas, ibi invenitur partium ratio.

Dicitur autem supra (quæst. lxxxiv. art. 2. & 3.) quod in sacramento penitentia actus humani se habent per modum materiæ. Et ideo cum plures actus humani requirantur ad penitentia perfectionem, scilicet contritio, confessio, & satisfactio, ut infra patebit (art. seq.)

seq.) consequens est quod sacramentum penitentia habeat partes.

Ad primum ergo dicendum, quod quodlibet sacramentum habet simplicitatem ratione virtutis divinæ, quæ in eo operatur; sed virtus divina propter sui magnitudinem operari potest & per unum, & per multa, ratione quorum alicui sacramento possunt partes assignari.

Ad secundum dicendum, quod penitentia, secundum quod est virtus, non assignantur partes: actus enim humani, qui multiplicantur in penitentia, non comparantur ad habitum virtutis sicut partes, sed sicut effectus. Unde relinquitur quod partes assignentur penitentia, in quantum est sacramentum, ad quod actus humani comparantur ut materia. In aliis autem sacramentis materia non sunt actus humani; sed aliqua res exterior una, sive simplex, ut aqua, vel oleum; sive composita, ut christina. Et ideo aliis sacramentis non assignantur partes.

Ad tertium dicendum, quod peccata sunt materia remota penitentia, in quantum scilicet sunt materia, vel obiectum humanorum actuum, qui sunt propria materia penitentia, prout est sacramentum.

ARTICULUS II.

Utrum convenienter assignentur partes penitentia, contritio, confessio, & satisfactio.

IV. dist. xvi. quæst. 1. art. 1. quæst. 2. & IV. dist. xvii. quæst. 111. art. 3. quæst. 4. & dist. xxii. quæst. 11. art. 1. quæst. 2. ad 3. & II. Co. vii. lect. 1.

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod inconvenienter assignentur partes penitentia, contritio, confessio, & satisfactio. Contritio enim est in corde, & sic pertinet ad interiore penitentiam; confessio autem in ore, & satisfactio in opere: & sic duo ultima pertinent ad exteriorem penitentiam. Penitentia autem interior non est sacramentum, sed sola penitentia exterior, quæ sensui subiacet. Non ergo convenienter assignantur hæ partes sacramentum penitentia.

2. Præterea. In sacramento novæ legis confertur gratia, ut supra habitum est (quæst. lxxxi. art. 1. & 3.) Sed in satisfactione non confertur aliqua gratia. Ergo satisfactio non est pars sacramenti.

3. Præterea. Non est idem fructus rei & pars. Sed satisfactio est fructus penitentia, secundum illud Luc. 11. 8. *Facite fructus dignos penitentia.* Ergo non est pars penitentia.

4. Præterea. Penitentia ordinatur contra peccatum. Sed peccatum potest perfici solum

in corde per consensum, ut in secunda parte habitum est (1. 2. quæst. lxxxi. art. 7.) Ergo & penitentia. Non ergo penitentia debent partes poni confessio oris, & satisfactio operis.

Sed contra. Videtur quod debeant poni plures partes penitentia. Pars enim hominis ponitur non solum corpus, quod est ejus materia, sed etiam anima, quæ est ejus forma. Sed tria prædicta, cum sint actus penitentis, se habent sicut materia; absolutio autem sacerdotis se habet per modum formæ. Ergo absolutio sacerdotis debet poni quarta pars penitentia.

Respondeo dicendum, quod duplex est pars, ut dicitur in VII. Metaph. (tex. 33. & 34.) scilicet pars essentialis, & pars quantitativa. Partes essentialis sunt naturaliter quidem forma, & materia, logicæ autem genus, & differentia. Hoc autem modo quodlibet sacramentum distinguitur in materiam, & formam, sicut in partes essentialis. Unde & supra dictum est (quæst. lxx. art. 3. & 6.) quod sacramenta consistunt in rebus, & verbis. Sed quia quantitas se tenet ex parte materiæ, partes quantitativa sunt partes materiæ. Et hoc modo sacramento penitentia specialiter assignantur partes, ut dictum est (art. præc.) quantum ad actus penitentis; qui sunt materia hujus sacramenti.

Dictum est autem supra (quæst. lxxxv. art. 3. ad 3.) quod alio modo fit recompenratio offensæ in penitentia, & in vindicativa iustitia. Nam in vindicativa iustitia fit recompenratio secundum arbitrium iudicis, non secundum voluntatem offendentis, vel offensæ sed in penitentia fit recompenratio offensæ secundum voluntatem peccantis, & secundum arbitrium Dei in quem peccatur: quia hic non queritur sola redintegratio æqualitatis iustitiæ, sicut in iustitia vindicativa, sed magis reconciliatio amicitia; quod fit, dum offendens recompenfat secundum voluntatem ejus quem offendit. Sic igitur requiritur ex parte penitentis primo quidem voluntas recompenlandi; quod fit per contritionem; secundo quod se subiacet arbitrio sacerdotis loco Dei; quod fit in confessione; tertio quod recompenfer secundum arbitrium ministris Dei; quod fit in satisfactione. Et ideo contritio, confessio, & satisfactio ponuntur partes penitentia.

Ad primum ergo dicendum, quod contritio secundum essentialiam quidem est in corde, & pertinet ad interiorem penitentiam; virtualiter autem pertinet ad exteriorem penitentiam, in quantum scilicet implicat propositum confitendi, & satisfaciendi.

Ad secundum dicendum, quod satisfactio confert gratiam, prout est in proposito. au-

Ad tertium dicendum, quod illud statum intelligitur de illis qui publicam penitentiam agunt, qui postmodum non possunt ad majorem provehi gradum. Nam & Petrus post negationem pastor ovium Christi constitutus est, ut patet Joann. ult. ubi etiam Chrysothomus dicit (hom. lxxxvii. in Joann. ante med.) quod Petrus post negationem, & penitentiam ostendit, se habere majorem fiduciam ad Christum, qui enim in caena non audebat interrogare, sed Joanni interrogationem commisit, hinc postea & praeposita, fratrum credita est, & non solum non committit alteri interrogare, quae ad ipsum pertinent, sed de reliquo ipse pro Joanne Magistrum interrogat.

ARTICULUS IV. 543

Utrum opera virtutum in caritate facta possint mortificari.

2. 2. quest. cxxxii. art. 3. ad 1. & III. dist. xxxvi. art. 5. ad 1. & IV. dist. xiv. quest. 11. art. 3. quest. 2. & dist. xxi. quest. 1. art. 1. quest. 1. ad 3. & dist. xxii. quest. 1. art. 1. ad 6. & Hebr. vi.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod opera virtutum in caritate facta mortificari non possint. Quod enim non est, immutari non potest. Sed mortificatio est quaedam mutatio de vita in mortem. Cum ergo opera virtutum, postquam facta sunt, jam non sint, videtur quod ulterius mortificari non possint.

2. Praeterea. Per opera virtutum in caritate facta homo meretur vitam aeternam. Sed subtrahere mercedem merenti est injustitia, quae non cadit in Deum. Ergo non potest esse quod opera virtutum in caritate facta per peccatum sequens mortificentur.

3. Praeterea. Fortius non corrumpitur a debiliori. Sed opera caritatis sunt fortiora quibuslibet peccatis: quia, ut dicitur Proverb. x. 12. *Universa delicta operis caritas*. Ergo videtur quod opera in caritate facta, per sequens mortale peccatum mortificari non possint.

Sed contra est quod dicitur Ezech. xviii. 24. *Si averterit se iustus a iustitia sua, omnes iustitiae ejus, quas fecerat, non recordabuntur.*

Respondeo dicendum, quod res viva per mortem perdit operationem vitae. Unde per quandam similitudinem dicuntur res mortificari, quando impediuntur a suo proprio effectu, vel operatione.

Effectus autem operum virtuosorum, quae in caritate fiunt, est perducere ad vitam aeternam: quod quidem impeditur per peccatum mortale sequens, quod gratiam tollit. Et secundum hoc opera in caritate facta mortificari dicuntur per sequens peccatum mortale.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut opera peccatorum transeunt actu, & manent reatu; ita opera in caritate facta, postquam transeunt actu, manent merito in Dei acceptatione: & secundum hoc mortificantur, in quantum impeditur homo ne consequatur suam mercedem.

Ad secundum dicendum, quod sine injuria potest merces subtrahi merenti, quando ipse reddidit se indignum mercede per culpam sequentem: nam & ea quae homo jam accepit, quandoque iuste propter culpam perdit.

Ad tertium dicendum, quod non est propter fortitudinem operum peccati, quod mortificentur opera prius in caritate facta; sed est propter libertatem voluntatis, quae potest a bono in malum deflecti.

ARTICULUS V. 544

Utrum opera mortificata per peccatum, per penitentiam reviviscant.

IV. dist. xiv. quest. 11. art. 3. quest. 3. & dist. xxii. quest. 1. art. 1. ad 6. & Hebr. v. lect. 1. & 3.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quod opera mortificata per peccatum, per penitentiam non reviviscant. Sicut enim per penitentiam subsequenter remittuntur peccata praeterita, ita etiam per peccatum sequens mortificantur opera prius in caritate facta. Sed peccata dimissa per penitentiam non redeunt, ut supra dictum est (quest. praec. artic. 1. & 2.) Ergo videtur quod etiam opera mortificata per caritatem non reviviscant.

2. Praeterea. Opera dicuntur mortificari, ad similitudinem animalium quae moriuntur, ut dictum est (art. praec.) Sed animal mortuum non potest iterum vivificari. Ergo nec opera mortificata possunt iterum per penitentiam reviviscere.

3. Praeterea. Opera in caritate facta merentur gloriam secundum quantitatem gratiae, vel caritatis. Sed quandoque per penitentiam homo resurgit in minori gratia, vel caritate. Ergo non consequitur gloriam secundum meritum priorum operum: & ita videtur quod opera per peccatum mortificata non reviviscant.

Sed contra est quod super illud Joel ii. *Reddam vobis annos, quos comedit locusta*, dicit Glossa (interl.). *Non patiar perire ubertatem, quam cum perturbatione animi amissisti.* Sed illa ubertas est meritum bonorum operum, quod fuit perditum per peccatum. Ergo per penitentiam reviviscunt opera meritoria prius facta.

Rel.

ARTICULUS VI. 545

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod opera meritoria per peccatum sequens mortificata non reviviscunt per penitentiam subsequenter, considerantes quod opera illa non remanent, ut iterum vivificari possint. Sed hoc impedire non potest quin vivificentur: non enim habent vim perdendi in vitam aeternam (quod pertinet ad eorum vitam) solum secundum quod actu existunt, sed etiam postquam actu esse desinunt, secundum quod remanent in acceptatione divina. Sic autem remanent, quantum est de se, etiam postquam per peccatum mortificantur: quia semper Deus illa opera, prout facta fuerunt, acceptabit, & sancti de eis gaudebunt, secundum illud Apoc. i. 11. *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.*

Sed quod isti qui ea fecerit, non sint efficacia ad ducendum in vitam aeternam, provenit ex impedimento peccati superveniens per quod ipse redditus est indignus vita aeterna. Hoc autem impedimentum tollitur per penitentiam, in quantum per eam remittuntur peccata. Unde restat quod opera prius mortificata, per penitentiam recuperant efficaciam perdendum cum qui fecit ea, in vitam aeternam; quod est ea reviviscere. Et ita patet quod opera mortificata per penitentiam reviviscunt.

Ad primum ergo dicendum, quod opera peccati per penitentiam aboleantur secundum se, ita scilicet quod ex eis ulterius, Deo indulgente, nec macula, nec reatus inducatur; sed opera in caritate facta non aboleantur a Deo, in cujus acceptatione remanent; sed impedimentum accipiunt ex parte hominis operantis, & ideo remoto impedimento, quod est ex parte hominis operantis, Deus implet ex parte sua illud quod opera merebantur.

Ad secundum dicendum, quod opera in caritate facta non mortificantur secundum se, sicut dictum est (in corp. art.) sed solum per impedimentum superveniens ex parte operantis. Animalia autem moriuntur secundum se, in quantum privantur principio vitae: & ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quod ille qui per penitentiam resurgit in minori caritate, consequetur quidem praemium essentiale, secundum quantitatem caritatis in qua invenitur; habebit tamen gaudium majus de operibus in prima caritate factis, quam de operibus quae in secunda fecit; quod pertinet ad praemium accidentale.

Respondeo dicendum, quod opus aliquod dicitur mortuum dupliciter. Uno modo effective, quia scilicet est causa mortis; & secundum hoc opera peccati dicuntur opera mortua, secundum illud Hebr. ix. 14. *Sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis.* Haec igitur opera mortua non vivificantur per penitentiam, sed magis aboleantur, secundum illud Hebr. vi. 1. *Non rursus facientes fundamentum penitentiae ab operibus mortuis.*

S. Th. Op. Tom. V.

Utrum per penitentiam subsequenter etiam opera mortua vivificentur.

IV. dist. xiv. quest. 11. art. 3. quest. 1. & dist. xv. quest. 1. art. 3. quest. 4. & 5.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quod opera mortua, quae scilicet non sunt in caritate facta, vivificentur. Difficilis enim videtur quod ad vitam perveniat illud quod fuit mortificatum, quod nunquam fuit secundum naturam, quam illud quod nunquam fuit vivum, vivificetur: quia ex non vivis secundum naturam aliqua viva generantur. Sed opera mortificata per penitentiam vivificantur, ut dictum est (art. praec.) Ergo multo magis opera mortua vivificantur.

2. Praeterea. Remota causa, remouetur effectus. Sed causa quare opera de genere bonorum sine caritate facta non fuerunt viva, fuit defectus caritatis, & gratiae; sed iste defectus tollitur per penitentiam. Ergo per penitentiam opera mortua vivificantur.

3. Praeterea. Hieronymus dicit (in illud Aggl. i. *Seminastis multum*): *Si quando videtur inter multa mala opera facere peccatorem quemquam aliqua quae iusta sunt, non est iam injustus Deus ut propter multa mala obliget peccatorum bonorum. Sed hoc maxime videtur, quando mala praeterita per penitentiam tolluntur. Ergo videtur quod per penitentiam Deus remuneret priora bona opera in statu peccati facta; quod est ea vivificari.*

Sed contra est quod Apostolus dicit I. Corinth. xiii. 3. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ut ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Hoc autem non esset, si saltem per penitentiam subsequenter vivificarentur. Non ergo penitentia vivificat opera prius mortua.

Respondeo dicendum, quod opus aliquod dicitur mortuum dupliciter. Uno modo effective, quia scilicet est causa mortis; & secundum hoc opera peccati dicuntur opera mortua, secundum illud Hebr. ix. 14. *Sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis.* Haec igitur opera mortua non vivificantur per penitentiam, sed magis aboleantur, secundum illud Hebr. vi. 1. *Non rursus facientes fundamentum penitentiae ab operibus mortuis.*

Alio modo dicuntur opera mortua privative, scilicet quia carent vita spirituali, quae est caritate, per quam anima Deo conjungitur, ex quo vivit, sicut corpus per animam; & per hunc modum etiam fides, quae est

Luz

quitur majorem, vel minorem gratiam. Contingit autem intentionem motus penitentis quandoque proportionatam esse majori gratia quam fuerit illa à qua ceciderat per peccatum, quandoque autem æquali, quandoque vero minori. Et ideo penitens quandoque resurgit in majori gratia quam prius habuerat, quandoque autem in equali, quandoque etiam in minori: & eadem ratio est de virtutibus, quæ ex gratia consequuntur.

Ad primum ergo dicendum, quod non omnibus diligentibus Deum cooperatur in bonum hoc ipsum quod per peccatum à Dei amore cadunt; quod patet in his qui cadunt, & nunquam resurgunt, vel qui resurgunt, iterum cauti: sed his tantum, quæ secundum propositum vocati sunt sancti, id est prædestinati, qui quotiescumque cadunt, finaliter tamen resurgunt. Cedit ergo eis in bonum hoc quod cadunt, non quia semper in majori gratia resurgunt, sed quia resurgunt in permanentiori gratia: non quidem ex parte ipsius gratiæ, quia quanto gratia est major, tanto de se est permanentior; sed ex parte hominis, qui tanto stabilis in gratia permanet, quanto est cautior, & humilior. Unde & Glossa ibidem subdit, quod ideo proficit eis in bonum, quod cadunt, quia humiliores redeunt, atque doctiores.

Ad secundum dicendum, quod penitentia, quantum est de se, habet virtutem reparandi omnes defectus ad perfectum, & etiam promovendi in ulteriorem statum; sed hoc, quandoque impeditur ex parte hominis, qui remissius movetur in Deum, & in detestationem peccati: sicut etiam in baptismo aliqui adulti consequuntur majorem, vel minorem gratiam, secundum quod diversimode se disponunt.

Ad tertium dicendum, quod assimilatio illa utriusque gratiæ ad lucem vespertinam, & matutinam sic propter similitudinem ordinis: quia post lucem vespertinam sequuntur tenebræ noctis, post lucem autem matutinam sequitur lux diei: non autem propter similitudinem majoris, vel minoris quantitatis. Illud etiam verbum Apostoli intelligitur de gratia Christi, quæ superat omnem abundantiam humanorum peccatorum. Non autem est verum in omnibus quod quanto abundantius peccant, tanto abundantior gratiam consequantur, pensata quantitate habitus gratiæ. Est tamen superabundans gratia quantum ad ipsam gratiæ rationem: quia magis gratis beneficium remissionis magis peccatori confertur, quamvis quandoque abundantius peccantes abundantius doleant, & sic abundantior habitum gratiæ, & virtutum consequuntur, sicut patet in Magdalena.

tum consequuntur, sicut patet in Magdalena.

Ad id vero quod in contrarium objicitur, dicendum quod una & eadem gratia major est proficiens quam incipiens, sed in diversis hoc non est necesse: unus enim incipit à majori gratia quam alius habeat in statu profectus, sicut Gregorius dicit in II. Dialog. (cap. 1. ante med.) Quatenus, & presentes, & futuri omnes agnoscerent, Benedictus puer (a) conversationis gratiam à quanta perfectione cepisset.

ARTICULUS III.

542

Utrum per penitentiam restituatur homo in pristinam dignitatem.

III. dist. xxxi. quæst. 1. art. 4. quæst. 7. ad 1.
IV. dist. xiv. quæst. 1. art. 5. quæst. 1. ad 2.
V. dist. xix. quæst. 1. art. 3. quæst. 2. ad 2.
VI. dist. xxxvii. quæst. 11. art. 2. ad 4.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod per penitentiam non restituatur homo in pristinam dignitatem. Quia super illud Amos vi. Virgo Israel cecidit, dicit Glossa (ord. Hieron.) Non negat posse resurgere, sed non resurgit, virgo Israel, quia semel abertans ovis, estis, reprobatur humeris pastoris, non habet tantam gloriam, quantum quæ nunquam erravit. Ergo per penitentiam non recuperat homo pristinam dignitatem.

Præterea Hieronymus dicit (hab. cap. xxx. distinct. 1.) Quicumque dignitatem divini gradus non custodierit, contenti fiant animam salvare: reverti enim in pristinum gradum difficile est: & Innocentius I. Papa (epist. vi. ad Agapitum, & hab. cap. Canonem, dist. l.) dicit, quod apud Nicænam constituti canones penitentes etiam ab infimis officiis Clericorum excludunt. Non ergo per penitentiam homo recuperat pristinam dignitatem.

Præterea. Ante peccatum potest aliquis ad majorem gradum ascendere. Non autem hoc post peccatum conceditur penitenti: dicitur enim Ezech. xliv. 10. Levitæ qui recesserunt à me, nunquam appropinquabunt mihi, ut sacerdotio fungantur: & sicut habetur in Decr. dist. l. (cap. l. i.) in Ilerdensi Concilio (can. vi.) legitur: Hi qui sancto altari desertiverunt, si subito in stenda carnis fragilitate corruerint, & Domino respiciente digne penituerint, officiorum suorum sic loca recipiant, ut non possint ad altiora officia ulterius promoveri. Non ergo penitentia restituit hominem in pristinam dignitatem.

Sed contra est quod, sicut in eadem distinct. (cap. xv.) legitur, Gregorius

scribens Secundino (lib. VII. Regist. indict. 2. epist. lvi. cit. med.) dicit: Post dignam satisfactionem credimus, hominem posse redire ad suum honorem: & in Concil. Agathensi (can. 11.) legitur: Contumacis Clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab Episcopis corrigantur; ita ut cum eos penitentia correxit, gradum suum, dignitatemque recipiant.

Respondeo dicendum, quod homo per peccatum duplicem dignitatem amittit, unam quantum ad Deum, aliam vero quantum ad Ecclesiam. Quantum autem ad Deum, amittit duplicem dignitatem. Unam principalem, quæ scilicet computatur erat inter filios Dei per gratiam; & hæc dignitatem recuperat per penitentiam: quod significatur Luc. xv. in filio prodigo, cui penitentem pater jussit restituere stolam primam, & annulum, & calcamenia. Aliam vero dignitatem amittit secundariam, scilicet innocentiam, de qua (sicut ibidem legitur) gloriabatur filius senior dicens: Ecce tot annis servio tibi, & nunquam mandatum tuum preterivi: & hæc dignitatem penitens recuperare non potest; recuperat tamen quandoque aliquid majus; quia, ut Gregorius dicit in hom. de Centum ovibus (xxxiv. in Evang. aliquid à princ.) Qui errasse à Deo se considerant, damna præcedentia lucris sequentibus recuperant. Hujus ergo gaudium de eis fit in celo: quia & dux in prælio plus eum militem diligit qui post fugam reversus hostem fortiter premit, quam illum qui nunquam terga præbuit, & nunquam aliquid fortiter fecit.

Dignitatem autem Ecclesiasticam homo per peccatum perdit, quia indignum se reddit ad ea quæ competunt dignitati ecclesiasticæ exceda: quam quidem recuperare prohibetur. Uno modo quia non penitet: unde Isidorus (a) ad Massonem Episcopum scribit (à princ. & hab. inter op. Rabbani) sicut in eadem dist. legitur (cap. Dominus): Illos ad pristinum gradum redire canones precipiunt, quos penitentis præcessit satisfactio, vel condigna peccatorum confessio. At contra hi qui à vitio corruptionis non emendantur, nec gradum honoris, nec gratiam recipiunt communionis. Secundo quia penitentiam negligenter facit: unde in eadem dist. (cap. Si quis diaconus) dicitur: Cum in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi appareat, nec jejuniis, vel lectiombus ei vacare videamus; postsumus agnoscere, si ad pristinos honores redierint, cum quanta negligentia permanent. Tertio si commisit aliquod peccatum quod habet irregularitatem annexam: unde in eadem distinct. (cap. viii.) ex Concilio Martini Papæ dicitur (hab. inter capitula Martini Bracerensis;

cap. xxvi.) Si quis viduam, aut ab alio relictam duxerit, non admittatur ad clericum: quod si irreperit, deiciatur. Similiter si homicidium, aut factum, aut preceptum, aut consilio, aut defensione post baptismum confusus fuerit. Sed hoc non est ratione peccati, sed ratione irregularitatis. Quarto propter scandalum: unde, ut in eadem dist. legitur, (cap. De his vero) Rabbanus dicit (lib. I. Penitentium) (b) ad Heribaldum cap. 1) Hi qui deprehensi, vel capti fuerint publice in perjurio, furto, atque fornicatione, & ceteris hujusmodi criminibus, secundum Canonem Sacrorum instituta à proprio gradu decedant: quia scandalum est populo Dei, sales personas supra se postulare habere. Qui autem de prædictis peccatis absconse à se commissis occulte Sacerdoti constitentur, si se per jejuniis, & elemosynis, vigiliisque, & sacris operationibus purgare curaverint, bis etiam gradu proprio servato spes veniæ de misericordia Dei promittenda est. Et hoc est quod dicitur extra, de qualitate ordinandorum (cap. Quæstium): Si proposita crimina ordine judicario comprobata, vel alia notoria non fuerint, præter reos homicidii, post penitentiam in susceptis; vel jam suscipiendis ordinibus impediri non possunt.

Ad primum ergo dicendum, quod eadem ratio est de recuperatione virginitalis, & de recuperatione innocentie, quæ pertinet ad secundariam dignitatem quoad Deum.

Ad secundum dicendum, quod Hieronymus in verbis illis non dicit esse impossibile, sed esse difficile, hominem recuperare post peccatum pristinum gradum: quia hoc non conceditur nisi perfecte penitenti, ut dictum est (in corp.) Ad statuta autem canonum, quæ hoc prohibere videntur, respondet Augustinus Bonifacio scribens (epist. clxxxv. al. l. num. 45.) Ut constitueretur in Ecclesia, ne quisquam post alicujus criminis penitentiam Clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentie, sed rigore factum est discipline: alioquin contra claves Ecclesiæ datas disputabitur, de quibus dictum est. Quicumque solveritis super terram, soluta erunt & in celo. Et postea subdit: Nam & sanctus David de criminibus misericors egit penitentiam; & tamen in honore suo profecit: & beatum Petrum, quando amarissimas lacrymas fudit, utique Dominum in gremio penituit; & tamen Apostolus permansit. Sed non ideo putanda est superacacia (c) posteriorum diligentia, qui ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid adiderunt, experti (ut credo) aliorum scilicet penitentiarum per affectus bonorum (d) potentias.

Ad
(a) Ita edit. Patav. Al. ad Massanum, item Massanum. Cod. Alcan. ad Julianum. (b) Nicolajus ita. Edit. Patav. ad Otharium. (c) Ita cum Augustino Cod. Alcan. juxta votum Garcig. Al. posteriorum Doctorum diligentia. (d) Ita cum Augustino msi. & editi passim. Al. pompas.

(a) Ita cum Gregorio msi. & editi passim. Cod. Alcan. ordine tantum verborum translato inceptisset. Edit. Romæ hoc verito conventionis.

get eam, prout est in executione; sicut etiam baptismus in adultis, ut supra dictum est (quæst. lxxviii. art. 2. & quæst. lxxix. art. 8.)

Ad tertium dicendum, quod satisfactio est pars poenitentiae sacramenti, fructus autem poenitentiae virtutis.

Ad quartum dicendum, quod plura requiruntur ad bonum, quod procedit ex integra causa, quam ad malum, quod procedit ex singularibus defectibus, secundum Dionysium cap. iv. de div. Nom. (par. iv. lect. 22.) Et ideo licet peccatum perficiatur in consensu cordis; ad perfectionem tamen poenitentiae requiritur & contritio cordis, & confessio oris, & satisfactio operis.

Ad contrarium vero patet solutio per ea quæ dicta sunt (in corp. art.)

ARTICULUS III. 548

Utrum prædicta tria sint partes integrales poenitentiae.

IV. dist. xvi. quæst. 1. art. 1. quæst. 3.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod prædicta tria non sint partes integrales poenitentiae. Poenitentia enim, ut dictum est (quæst. lxxxiv. art. 3.) contra peccatum ordinatur. Sed peccatum cordis, oris, & operis sunt partes subiectivæ peccati, & non partes integrales: quia peccatum de quolibet horum prædicatur. Ergo etiam in poenitentia contritio cordis, confessio oris, & satisfactio operis non sunt partes integrales.

2. Præterea. Nulla pars integralis in se continet aliam sibi conditam. Sed contritio continet in se confessionem, & satisfactionem in proposito. Ergo non sunt partes integrales.

3. Præterea. Ex partibus integralibus simul, & æqualiter constituitur totum, sicut linea ex suis partibus. Sed hoc non contingit hic. Ergo prædicta non sunt partes integrales poenitentiae.

Sed contra. Illæ dicuntur partes integrales ex quibus perfectio totius integratur. Sed ex tribus prædictis integratur perfectio ipsius poenitentiae. Ergo sunt partes integrales poenitentiae.

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, hæc tria esse partes subiectivas poenitentiae. Sed hoc non potest esse: quia singulis partibus subiectivis adest tota virtus totius & simul, & æqualiter; sicut tota virtus animalis, in quantum est animal, salvatur in quolibet specie animalis, quæ simul, & æqualiter dividunt animal. Sed hoc non est in proposito.

Et ideo alii dixerunt, quod sunt partes potentiales. Sed nec hoc verum esse potest: quia singulis partibus potentialibus adest totum secundum totam essentiam, sicut tota essentia animæ adest cuilibet eius potentia. Sed hoc non est in proposito.

Unde reliquitur quod prædicta tria sunt partes integrales poenitentiae: ad quarum rationem exigitur ut totum non adest singulis partibus, neque secundum totam virtutem eius, neque secundum totam eius essentiam, sed omnibus simul.

Ad primum ergo dicendum, quod peccatum, quia rationem mali habet, potest in uno tantum perfici, ut dictum est (art. præc. ad 4.) Et ideo peccatum quod in solo corde perficitur, est una species peccati. Alia vero species est peccatum quod perficitur in corde, & ore. Tertia vero species est peccatum quod perficitur in corde, ore, & opere. Et huiusmodi peccati partes quasi integrales sunt quod est in corde, & quod est in ore, & quod est in opere. Et ideo poenitentia, quæ in his tribus perficitur, hæc tria sunt partes integrales.

Ad secundum dicendum, quod una pars integralis potest continere totum, licet non secundum essentiam: fundamentum enim quodammodo virtute continet totum edificium: & hoc modo contritio continet virtute totam poenitentiam.

Ad tertium dicendum, quod omnes partes integrales habent ordinem quemdam ad invicem: sed quædam habent ordinem tantum in situ; sive consequenter se habeant; sicut partes exercitus; sive se tangant, sicut partes æervi, sive etiam colligentur, sicut partes domus; sive etiam continentur, sicut partes lineæ: quædam vero habent in super ordinem virtutis; sicut partes animalis, quarum prima virtus est cor, & alia quodam ordine virtutis dependent ab invicem: tertio modo ordinantur ordine temporis; sicut partes temporis, & motus. Partes igitur poenitentiae habent ad invicem ordinem virtutis, & temporis, quia sunt actus; non autem ordinem situs, quia non habent positionem.

ARTICULUS IV. 549

Utrum convenienter dividatur poenitentia in poenitentiam ante baptismum, poenitentiam mortalium, & poenitentiam venialium.

IV. dist. xvi. quæst. 1. art. 2. quæst. 1. & 5. cor. & Matth. 111.

AD quartum sic proceditur. Videtur quod inconvenienter dividatur poenitentia in poenitentiam ante baptismum, poenitentiam mortalium, & poenitentiam venialium. Poenitentia enim est secunda tabula post naufragium, ut supra dictum est (quæst. lxxxiv. art. 6.) baptismus autem prima. Illud ergo quod est ante baptismum, non debet poni species poenitentiae.

2. Præterea. Quod potest destruere majus, potest etiam destruere minus. Sed mortale est majus peccatum quam veniale: illa vero poenitentia, quæ est de mortalibus, eadem etiam est de venialibus. Non ergo debent poni diversæ species poenitentiae.

3. Præterea. Sicut post baptismum peccatur venialiter, & mortaliter, ita etiam ante baptismum. Si ergo post baptismum distinguitur poenitentia venialium, & mortalium; pariter debet distingui ante baptismum. Non ergo convenienter dividitur poenitentia per has species.

Sed contra est quod Augustinus in Lib. de poenitentia (scilicet hom. ult. inter L. cap. 11. 111. & 1v.) ponit prædictas tres poenitentia species.

Respondeo dicendum, quod hæc divisio est poenitentia, secundum quod est virtus. Est autem considerandum, quod quilibet virtus operatur secundum congruentiam temporis: sicut & virtus poenitentia quædam circumstantias, unde & virtus poenitentia quædam suum habet in hoc tempore, secundum quod convenit novæ legi.

Pertinet autem ad poenitentiam ut detestentur peccata præterita cum proposito immutandi vitam in melius, quod est quasi poenitentia

finis. Et quia moralia recipiunt speciem secundum finem, ut in secunda parte habitum est (1. 2. quæst. 1. art. 3. & quæst. xviii. art. 4. & 6.) conveniens est quod diversæ species poenitentiae accipiantur secundum diversas immutationes, quas poenitens intendit.

Est autem triplex immutatio à poenitente intenta. Prima quidem per regenerationem in novam vitam: & hæc pertinet ad poenitentiam quæ est ante baptismum. Secunda autem immutatio est per reformationem vitæ præteritæ jam corruptæ: & hæc pertinet ad poenitentiam mortalium post baptismum. Tertia autem immutatio est in perfectiorem operationem vitæ: & hæc pertinet ad poenitentiam venialium, quæ remittuntur per aliquem ferventem actum caritatis, ut supra dictum est (quæst. lxxxvii. art. 2. & 3.)

Ad primum ergo dicendum, quod poenitentia quæ est ante baptismum, non est sacramentum, sed est actus virtutis disponens ad sacramentum baptismi.

Ad secundum dicendum, quod poenitentia quæ delet peccata mortalia, delet etiam venialia; sed non convertitur: Et ideo hæc duæ poenitentia se habent sicut perfectum, & imperfectum.

Ad tertium dicendum, quod ante baptismum non sunt peccata venialia sine mortalibus. Et quia veniale sine mortali dimitti non potest, ut sup. dictum est (q. lxxxvi. art. 4.) ideo ante baptismum non distinguitur poenitentia mortalium, & venialium.

FINIS TOMI V.

